

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економічної теорії та права

Остапенко О.Г., старший викладач

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «Господарське право»

для студентів спеціальностей 6.050200 «Менеджмент організацій» та

6.050100 «Економіка підприємства», «Облік і аудит»,

«Міжнародна економіка»

***КОНТРОЛЬ ЗА ЗДІЙСНЕННЯМ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ***

Харків – 2007

ЗМІСТ

1. Поняття і значення контролю.
2. Види контролю за підприємницькою діяльністю.
3. Правові форми контролю.
4. Контрольні повноваження державних та правоохоронних органів.
5. Органи адміністративного контролю.

1. Поняття і значення контролю.

Відповідно до законодавства органи держави не можуть втручатись в безпосередню господарську діяльність суб'єкта підприємництва, за винятком випадків, якщо така діяльність не стосується контрольних повноважень контролюючих органів щодо здійснення такої діяльності вказаними органами. Тобто державні органи та їх посадові особи можуть давати вказівки суб'єктам підприємництва лише в межах своєї компетенції.

Контроль розглядається як перевірка або нагляд за виконанням законів, завдань, якості, вимог, строків тощо. **Контроль** – це цілеспрямована діяльність органів держави та їх посадових осіб, що безпосередньо спрямована на реалізацію законів. Контроль є заключною функцією державного управління і має певні риси:

- один з основних дозволених законом випадків втручання держави в підприємницьку діяльність;
- контроль базується на чітко визначених спеціальними законами повноваженнях контролюючих органів;
- контрольні функції належать не тільки органам держави, але і громадським органам та організаціям та іншим суб'єктам;
- здійснюється у передбачених законом правових формах і встановлених законом межах;
- здійснюється лише за наявності передбачених законом випадків;
- повинен бути результативним і закінчуватися висновком за результатами перевірки;
- повинен бути оперативним і здійснюватися в оптимальних термінах.

2. Види контролю за підприємницькою діяльністю.

Види контролю за підприємницькою діяльністю:

1) Парламентський контроль – здійснюється Верховною Радою України за виконанням затверджених державних програм і бюджету, за забезпеченням конституційних прав і свобод громадян.

2) Контроль народного депутата – народні депутати можуть звертатися з запитом до органів ВРУ, КМУ, керівників підприємств, організацій та установ, а останні зобов'язанні повідомити депутата про результати розгляду запиту.

3) Контроль Президента України – може надавати доручення про проведення перевірок та ініціювати їх проведення.

4) Адміністративний контроль – контроль органів виконавчої влади.

5) Прокурорський нагляд – нагляд за дотриманням законодавства всіма суб'єктами.

6) Судовий контроль – у вигляді діяльності з вирішення адміністративних справ, захисту й охорони прав суб'єктів підприємницької діяльності.

7) Контроль громадських організацій.

8) Самоконтроль – відділ контролю якості для перевірки вимог і стандартів певного виду товарів.

В залежності від методів проведення контролю він може бути: **суцільним** – з перевіркою всієї партії товару продукції і вибіркоvim – лише частина такої партії.

3. Правові форми контролю.

Правові форми контролю.

1. Парламентський контроль і контроль народного депутату здійснюється переважно у формі запиту – вимоги до державного органу, його посадових осіб, підприємств, установ, організацій, надати пояснення про їх діяльність чи з питань, які входять до їх компетенції.

Адміністративний контроль здійснюється у формі ревізії або перевірки.

Ревізія – це документальна перевірка фінансово-господарської діяльності суб'єкта підприємництва чи посадових осіб за визначений час. Результатом ревізії є акт.

Перевірка проводиться з метою обстеження і вивчення окремих напрямків фінансово-господарської діяльності. Результатом перевірки є довідка або доповідна записка.

Перевірка буває планова та позапланова.

Плановою вважається перевірка фінансово-господарської діяльності, що передбачена в плані роботи контролюючого органу і здійснюється за місцезнаходженням суб'єкта або за місцем розташування об'єкта власності. Вона проводиться за сукупними показниками фінансово-господарської діяльності на підставі письмового рішення керівника контролюючого органу не частіше одного разу в календарний рік.

Позаплановою вважається перевірка, що не передбачена в планах роботи контролюючого органу за наявності хоча б однієї з обставин:

1. за наслідками зустрічних перевірок виявлені факти, що свідчать про порушення суб'єктом підприємництва норм законодавства;
2. суб'єктом підприємництва не представлені у встановлений термін документи обов'язкової звітності;
3. виявлена недостовірність даних, заявлених у документах обов'язкової звітності;

4. суб'єкт підприємництва подав скаргу про порушення законодавства посадовими особами контролюючого органу під час проведення планової або позапланової виїзної перевірки;

5. у разі потреби перевірки відомостей, отриманих від осіб, які знаходилися у правових відносинах з суб'єктом підприємництва;

6. проводиться реорганізація (ліквідація) підприємства.

Позапланові виїзні перевірки проводяться тільки органами державної податкової служби і контрольно-ревізійної служби у межах їх повноважень.

Контролюючими органами, що мають право проводити планові і позапланові перевірки фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, є:

а) органи державної податкової служби – щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) у бюджети і державні цільові фонди, неподаткових платежів;

б) митні органи – щодо сплати ввізного мита, акцизного збору і податку на додаткову вартість, що стягуються у випадку ввозу (пересилання) товарів на митну територію України в момент перетинання митного кордону;

в) органи державного казначейства, державної контрольно-ревізійної служби й органи державної податкової служби в межах їхньої компетенції – щодо бюджетних позик, позик і кредитів, гарантованих коштами бюджетів, цільового використання дотацій і субсидій, інших бюджетних асигнувань, коштів позабюджетних фондів, а також належного виконання державних контрактів, проавансованих за рахунок бюджетних коштів.

4. Контрольні повноваження державних та правоохоронних органів.

Незважаючи на велику кількість державних органів, що можуть здійснювати адміністративний контроль за діяльністю суб'єктів підприємництва, їх повноваження можна звести до ряду загальних:

- здійснення перевірок;
- дослідження й огляд об'єктів;
- пред'явлення вимоги про усунення виявлених недоліків;
- одержання відомостей про діяльність суб'єкта;
- одержання пояснень від посадових осіб;
- вилучення документів чи інших предметів, що свідчать про протиправну діяльність;
- опечатування приміщень, касових апаратів, складів, сховищ і інших об'єктів підприємницької діяльності;
- накладення на винних осіб адміністративних штрафів та інших санкцій.

Деякі з контролюючих державних органів, зокрема правоохоронні, вправі:

- тимчасово зупиняти діяльність суб'єктів підприємництва;
- забороняти відвантаження, реалізацію (продаж) товарів, надання послуг і виконання робіт;
- опломбовувати виробничі, складські та інші приміщення;
- припиняти операції на розрахункових та інших рахунках у банках і фінансово-кредитних установах у випадках, якщо керівник об'єкта, на якому необхідно провести перевірку або ревізію, ставить перешкоди посадовій особі по виконанню її обов'язків (п. 4 ст. 11 Закону України "Про державну податкову службу України");

- перевіряти документи, що викривають особу в здійсненні злочину чи іншого правопорушення;
- безперешкодно входити на територію об'єкта з метою припинення злочину;
- затримувати осіб, що вчинили (вчиняють) протиправні дії;
- проводити слідчі дії;
- здійснювати оперативно-розшукові заходи;
- давати санкцію на проведення тих чи інших слідчих дій;
- здійснювати нагляд за дотриманням законності (ст. ст. 20 – 29 Закону України “Про прокуратуру”, ст. 11 Закону України “Про міліцію” ст. 25 Закону України “Про Службу безпеки України”). Варто мати на увазі, що ці повноваження повинні здійснюватися в передбачених законом формах і межах.

5. Органи адміністративного контролю.

Органи державного контролю за підприємницькою діяльністю за обсягом повноважень можна поділити на *наступні види*:

1. за територією поширення контрольних функцій:

- загальнодержавні;
- місцеві.

2. за охопленням видів підприємництва:

- міжгалузевий контроль;
- відомчого контролю.

До органів, які здійснюють міжгалузевий контроль можна віднести: Державну податкову адміністрацію, Державну контрольно-ревізійну службу, Антимонопольний комітет України, Державний комітет з нагляду за охороною праці, Державну інспекцію по нагляду та дотриманням стандартів,

норм і правил, Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку, Державну інспекцію по контролю за цінами тощо.

Державна контрольно-ревізійна служба. Завданням цієї служби є здійснення державного контролю за збереженням коштів, матеріальних цінностей, станом і достовірністю бухгалтерського обліку та звітності. Вона в праві здійснювати ревізії та перевірки.

Державна податкова адміністрація покликана контролювати систему податків та здійснювати контроль за правильністю їх нарахування та сплати.

Державний комітет у справах захисту прав споживачів має право перевіряти якість товарів, а також дотримання правил торгівлі, та надання послуг, відбирати у суб'єктів підприємництва зразки товарів, сировини, комплектуючих виробів для перевірки їх якості або проведення експертиз. Має право проводити контрольні перевірки.

Питання для самоконтролю:

1. Визначте сутність контролю за здійсненням підприємницької діяльності.
2. Охарактеризуйте види та форми контролю за здійсненням підприємницької діяльності.
3. Розкрийте зміст перевірок та ревізій як форм контролю за здійсненням підприємницької діяльності.
4. Надайте загальну характеристику органів адміністративного контролю.
5. Визначте сутність повноважень контролюючих органів при здійсненні контролю за підприємницькою діяльністю.
6. Самостійно розгляньте положення Законів України «Про Антимонопольний комітет України» та «Про захист економічної конкуренції».